

УДК 394.2/5:316.75(497.11),1944/1950“(093.2)
930.85(497.11),,1944/1950“(093.2)

СТВАРАЊЕ НОВЕ ТРАДИЦИЈЕ: ПРАЗНИЦИ И ПРОСЛАВЕ У СРБИЈИ 1944–1950.

Наташа МИЛИЋЕВИЋ

Институт за новију историју Србије

АПСТРАКТ: У раду се прати процес разградње старе, грађанске традиције и процес стварања нове, социјалистичке традиције на примеру јавних празника и прослава.

Кључне речи: *Србија, друштвена трансформација, традиција, празници, прославе*

Револуционарна власт је у оквиру свеобухватне друштвене трансформације, непосредно после Другог светског рата, посебну пажњу поклањала стварању новог човека у социјалистичком друштву, са новом социјалистичком културом. Изградња новог заснивала се на разградњи, потискивању и редефинисању грађанског културног наслеђа и његових вредности. Посебан аспект тих промена, односно њихов одраз био је видљив и у одбацивању наслеђене форме празника и прослава и стварању нових које су одржавале циљеве и дух новоуспостављеног поретка друштвених односа. Заправо, одбацивање старе грађанске традиције празника и прослава наметало се само по себи, пошто су се носиоци и основни промотери те традиције променили. Нове друштвене и политичке снаге су у радикалном раскиду с грађанском прошлошћу кидале и споне које су их везивале за њу и, у исто време, успостављале своју сопствену традицију. Свуда се стварало и обликовало нешто „ново“, за грађанство с одређеним схватањима, навикама, посебно старијих годишта, тешко прихватљиво, не само због новог комунистичког предзнака већ и због тога што је било тешко мењати устаљене вредности и ставове, на које се навикло и који су представљали оријентир у њиховом понашању и деловању.

Успостављање новог система празника и прослава револуционарне снаге наговестиле су већ у рату. Тако је, на пример, обележавању двадесетпете годишњице Октобарске револуције 1942. године посвећен двоброј партијског листа *Борба*.¹ У рату је обележавање појединих датума одликовала специфичност која је прилазила из ратне ситуације и положаја у коме су се налазиле револуционарне снаге. После ослобођења и освајања власти нова револуционарна елита је, снагом коју јој је пружала државана власт, наставила започети процес и дала му карактер систематичности, организованости и тоталности. Клаус Рот је тај процес, услед управљања народном културом коју су владајуће елите спроводиле путем закона, уредби, указа и притиска, назвао и „културним менаџментом“ или, позивајући се на Зигурда Ериксона, „централним планирањем“.²

За носиоце нове власти празници и прославе представљали су средство да се изрази сопствени идентитет, обезбеди друштвена кохезија, али и наговести стварање нових друштвених односа. Истовремено, њихово успостављање значило је и потискивање, преображавање или другачије вредновање прослава и празника чија је симболика била од важности за идентитет старог, грађанског друштва, идентитет српског грађанства и идентитет српског народа. Преко њих делимично се одражавао промењени социјални положај грађанства, али и неке од тачака на које се оно ослањало у свом националном и друштвеном одређењу. Смена старе, грађанске празничне и ритуалне традиције и старање нове одвијала се постепено, управо у складу с изградњом нове југословенске државе и друштва.

Међу првим празницима и прославама који су мењали садржај послератне друштвене стварности били су они везани за масовне политичке прославе револуционарне традиције. Прву врсту обухватале су оне које су се односиле на Совјетски Савез, који је у међуратном периоду ретко позитивно доживљаван. Њих је најавило, иако скромно, обележавање двадесетседме годишњице Октобарске револуције, 7. новембра 1944. године.³ За револуционарне снаге она је већ од 1917. године имала оно привлачно значење ослобођења радничке класе и читавог човечанства, узор коме се стално окретало и коме се тежило; на тај слој додат је и значај прве земље социјализма у Другом светском рату. Обележавање које је тада започело кроз пригодне чланке у новинама, било је следећих година детаљно разрађено. У упутствима Централног комитета Комунистичке партије Југославије (ЦК КПЈ) о начину организације прославе Октобарске револуције готово да се нису разликовале 1945, 1946. или 1947. година. Једина видљива

¹ *Борба*, бр. 24–25, 7. новембар 1942, *Борба* 1942–1943, том I, књига 2, Историјски архив Комунистичке партије Југославије Београд, 1949, стр. 134–169.

² Klaus Rot, *Slike u glavama. Ogledi o narodnoj kulturi u jugoistočnoj Evropi*, Београд, 2000, стр. 86.

³ *Глас*, 7. новембар 1944, стр. 2–3.

разлика односила се на прославу 1945. године. Партија је тада тражила да, због предизборних активности, из њеног обележавања буду изостављени масовни митинзи. Захтев је наметала објективна ситуација. С једне стране, за Партију избори су били посебно важни јер је требало да потврде политичке промене до којих је већ дошло, а с друге стране, јавни простор је био већ испуњен бројним изборним митинзима, па би организовање још једног носило не само велико напрезање партијског и државног апарата већ и одређену врсту забуне у народ коју су хтели да избегну. Међутим, на прославама је Партија инсистирала већ наредне године. Према партијској инструкцији упућеној свим централним комитетима, требало је да се посебно свечано или, како се истицало, „на најсвечанији начин“ прослави тридесета годишњица Октобарске револуције 1947. године. До детаља су одређене улоге и задаци сваког учесника у прослави. Наложено је да се вече пред прославу осветли Београд и одржи свечана академија на којој би говориле најважније личности државе и друштва. Предавања су, као и претходних година, морала да се одржавају од Универзитета преко фабрика до већих села. Образац прославе у главном граду требало је да следе и други већи градови у земљи.⁴ Поред партијских организација, као и код сличних прослава, масовно је ангажована штампа, позориште и остале културне и научне институције. Чланци у штампи, које је претходно прегледало агитационо-пропагандно одељење ЦК, предавања, совјетски филмови с темама из Револуције и позоришни комади, истицали су значај Октобарске револуције, улогу и снагу СССР-а и Црвене армије у рату и сл.⁵ Од 1948. године и сукоба с СССР-ом дошло је до промене, која се огледала у знатно скромнијим прославама тог датума. Уз њега, „руку под руку“ ишле су и прославе везане за поједине личности совјетског друштва попут обележавања десетогодишњице смрти Максима Горког (18. јун 1946) или пак двадесет пет година од смрти Лењина 1949. године. Но, за разлику од, на пример, прославе годишњице „највећег пролетерског књижевника“ 1946, прослава Лењинове годишњице, због тешке унутрашње и спољне ситуације коју је донео сукоб са СССР-ом, била је далеко скромнија од прослава на које је до тада свет навикао. Осим различитог времена и контекста у којима су одржане, можда је двоструки задатак који је намењен првој прослави био одлучујући; сећање на М. Горког је уједно требало да послужи „прослави радног народа“ и прослави „државних и друштвених

⁴ Архив Србије и Црне Горе, Централни Комитет Савеза комуниста Југославије (АСЦГ, ЦК СКЈ), Идеолошка комисија, VIII, II-(1-b-49), k-2, Инструкција агитпропа ЦК КПЈ у вези са прославом 30-те годишњице Октобарске револуције – Свим ЦК република, бр. 21772, 13. септембар 1947.

⁵ Архив Србије, Централни комитет Савеза комуниста Србије (АС, ЦК СКС), Организационо-инструкторска управа, ф-1, Директива ЦК КПЈ – ЦК КПС, 27. октобра 1945. и 17. октобра 1946.

културно-просветних установа“.⁶ У случају М. Горког широко су ангажоване, као и у прославама Октобарске револуције, све партијске, државне и друштвене институције, штампа, школе, Универзитет, фабрике, а у случају годишњице Лењинове смрти тек месни комитети, који су организовали свечане академије, углавном за партијски актив, уз позиве упућене члановима Владе, Президијума и извесном броју „угледних фронтоваца“. У сваком случају, ова друга прослава одржана је не тако бучно као прва. Уз то, припреме за обележавање друге трајале су duplo краће него за прву.⁷

Уз празнике и прославе везане за СССР, значајну улогу имале су, као друга врста револуционарне традиције, и прославе везане за личности и догађаје из домаће социјалистичке и револуционарне традиције. Прави пример представља прослава стогодишњице рођења Светозара Марковића 9. септембра 1946. Њега су нова власт и Партија доживљавале као „једног од највећих људи у српском народу“, он је био „пожртвован борац за бољи живот радних маса, весник и поборник јединства наших народа, претеча социјализма у нас“. Зато је прослава имала и један специјалан задатак: требало је да помогне да се „разбије зид којим је српска реакција одвајала његово дело и његову делатност од радних маса“ и да се „исправе и пониште“, како се то истицало, „све неправде“ које су „српска реакција и њени писци нанели Светозару Марковићу“. У исто време, прослава је требало да буде „застава наше борбе за нове економске и културне успехе“ и сл. Планирано је да, ако се утврди тачно град у коме се родио С. Марковић, а спорили су се Јагодина и Зајечар, он добије име по њему; такође, требало је по њему назвати тргове или улице, као и радничке домове у многим градова, али и једну од највећих културних и научних установа у Београду. У том уздизању Светозара Марковића на ниво новог културног и друштвеног симбола предвиђано је и оснивање фонда за стипендирање с његовим именом, постављање надгробних и спомен плоча.... Као и у сличним случајевима, у прославу су укључени штампа, предавачи, културни радници.⁸ Предвиђени програм је готово свуда одржан. Поменимо само да је победу у спору и прилику да понесе име „једног од највећих људи у српском народу“ добио град Јагодина. Уместо првобитно

⁶ АСЦГ, ЦК СКЈ, Идеолошка комисија, VIII, I-(1-a-4), k-1, Директивно писмо ЦК КПЈ у вези са обележавањем десетогодишњице смрти М. Горког – Свим ЦК и ПК, бр. 3198/46, 16. мај 1946; Исто, VIII, I-(1-a-71), k-2, Деша поводом 25 годишњице Лењинове смрти од 10. јануара 1949.

⁷ АСЦГ, ЦК СКЈ, Идеолошка комисија, VIII, I-(1-a-4), k-1, Директивно писмо ЦК КПЈ у вези са обележавањем десетогодишњице смрти М. Горког – Свим ЦК и ПК, бр. 3198/46, 16. мај 1946; Исто, VIII, I-(1-a-71), k-2, Деша поводом 25 годишњице Лењинове смрти од 10. јануара 1949.

⁸ АСЦГ, ЦК СКЈ, Идеолошка комисија, VIII, I-(1-a-5), k-1, Директивно писмо ЦК КПЈ у вези прославе стогодишњице рођења Светозара Марковића – Свим ЦК и ПК, без. бр., 1. јул 1946.

предложеног назива „Светозарев град“ назван је „Светозарево“.⁹ У Београду је Универзитетска библиотека добила његово име, а и читав низ улица и тргова у градовима Србије. Приликом обележавања његове годишњице, као и годишњице Максима Горког, догодио се, према мишљењу власти и Партије, недопустив пропуст. Наиме, у библиографији њихових радова поменути су били и неки српски интелектуалци који су оглашени за народне издајнике и народне непријатеље попут С. Јовановића, Р. Младеновића, М. Вељковића, Косте Цицварића и других. Због тога је Радован Зоговић напао уредништво *Наше књижевности*.¹⁰ На тај начин нова револуционарна власт није само свесно уздизала и утискивала у културно и историјско памћење нови узор у лику и делу, на пример С. Марковића, већ је тиме обезбеђивала континуитет с прошлошћу. У суштини, радило се и о прекрајању историје.

Потискивање старих празника и прослава одвијало се доста лако и брзо у случају оних празника који су били везани за слављење старе југословенске државе. За револуционарне снаге је, на пример, обележавања 1. децембра 1918. године, односно стварања Краљевине Срба, Хрвата и Словенаца, већ одраније, још у првој деценији њеног постојања, потиснуто. Но, може се рећи да ни припадницима српског грађанства, нарочито после преживљених страха Другог светског рата, он није био мио. Слично је и са рођенданом младог краља Петра II; 6. септембар, никако није био датум за помињање, осим у случају монархистичког грађанства. Ти и такви датуми нису, у новој друштвеној и политичкој стварности после рата, симболизовали ништа, осим, бар с гледишта револуционарних снага, негативно подсећање на грађанску Југославију као „трулу државу“, „версајску творевину“ и сл. Ту је на место старих, готово безболно, дошло до успостављања нових празника. Нова симболика коју је ови празници требало да пруже новој југословенској држави и друштву лако је пронађена управо у минулом рату и револуционарној традицији доратног периода. Држава није донела један општи закон о државним празницима све до 1955. године. Као што смо поменули, њихово увођење је ишло поступно. То је значило

⁹ Градске власти у Јагодини донеле су 7. септембра 1946. године одлуку о промени назива града у „Светозарев град“, у знак сећања на Светозара Марковића, грађанина града Јагодине, који је ту живео и ту сахрањен, али, пре свега, како је то у објашњењу стајало „као првоборца српског народа за демократска права, који је својим радом и одлучном борбом против апсолутистичких и реакционарних режима прошлог века у Србији увелико допринео буђењу народне свести и ширењу напредних идеја“. Уз претходно одобрење Министарства унутрашњих послова, Министарство просвете је прихватило идеју, уз одређену модификацију, сматрајући да је погоднији назив „Светозарево“ (АС, МП НРС, Одељење за науку уметност и културу, к-165, Одлука Министарства унутрашњих послова о одобрењу о одлуке ГНО Јагодина о промени назива града Јагодине, бр. 4748, 5. октобар 1946; *Службени гласник НРС*, бр. 46 од 5. октобра 1946, Одлука Министарства унутрашњих послова о одобрењу о одлуке ГНО Јагодина о промени назива града Јагодине).

¹⁰ Р. Зоговић, „Може ли издаја да застари“, *Борба*, 23. октобар 1946, стр. 2.

да је проглашавање празника од државног, односно републичког значаја („народног значаја“) имало динамику коју су одређивали време, политичка и институционална воља. Наиме, решење, указ, одлука или закон о значају неког датума, личности, догађаја доношени су неколико дана или највише један до два месеца пре самог обележавања. На државном и републичком нивоу за празнике су установљени почечи борбе против окупатора (устанци) или датуми ослобођења. На пример, Председништво Народне скупштине Србије је, за мање од два месеца после ослобођења читаве земље од окупатора, донело одлуку да се 7. јули прогласи за „народни празник“, који ће се славити сваке године као „успомена на дан када је у Србији пукла прва пушка против фашистичких окупатора и његових слугу“.¹¹ Пример Србије следиле су остале републике. После победе на изборима, 29. новембра 1945. године, проглашена је република, учињен је коначан крај монархији, а тај дан је већ следеће године проглашен савезним државним празником потврђивањем једне одлуке од 28. новембра 1944. године.¹²

Међу првим државним празницима проглашен је 1. мај 1945. године, као саставни део националне и међународне традиције радничког покрета.¹³ Он је, у наредним годинама, био незаобилазан датум у афирмацији постигнутих резултата земље. Ако је 1946. главни акценат стављен на успехе у обнови и изградњи, 1947. наглашаван је и популаризован новоусвојени Први петогодишњи план, а већ следеће приказивани су неки успеси прве године у испуњавању плана. Изношени су цифарски резултати „огромних напора радничке класе“. Осим 1945. године, када се рат приводио крају сваке наредне године у част Првог маја извођена су тзв. првомајска такмичења, која је „иницирала радничка класа“. Међутим, као и у осталим сегментима друштва, тако је и прослава 1. маја од 1948. године носила печат промене друштвено-политичке климе, додуше врло дискретно, кроз препоруку да „треба јаче него прошле године изразити национални карактер ове манифестације“. Требало је смањити број слика Стаљина и других совјетских руководилаца да не би прослава, како се то истицало у једном извештају поводом прославе 1. маја 1947. године, „личила на прославу у некој совјетској републици“. Наредне године, национални карактер празника је био још присутнији.¹⁴

¹¹ *Политика*, 28. јун 1945, стр. 1.

¹² *Službeni list FNRJ*, бр. 89 од 1946. Иначе, одлука од 28. новембра 1944. године није објављена.

¹³ Обележавање Првог маја у Србији започело је крајем 19. века, неколико година после његовог првог празновања у САД. До 1929. године славили су га одвојено социјалисти и комунисти (изузев 1925), а од 1929. године социјалисти су престали да га обележавају. Иначе, од те године било је и забрањено његово обележавање (О томе више у: Предраг Шарчевић, „Првомајске прославе у Београду (1893–1988)“, *Токови*, 1/1990, Београд, 1990, стр. 71–113).

¹⁴ АСЦГ, ЦК СКЈ, Идеолошка комисија, VIII-I-(1-b-48), к-2, Информације и остали материјали у вези са прославом 1. маја 1946. године, без бр., 1. април 1946; *Исто*, VIII, II-(1-B-50),

Ако са поменути прославама и празницима није било проблема око увођења, па и прихватања, око празника који су имали полуверски или верски карактер било је знатно више проблема. Власт је према њиховом потискивању била обазривија, јер је тиме дирала у верска осећања народа. Услед тога је дискретно и поступно избацивање верских празника из јавног живота друштва било њихова главна одлика. То су диктирали општи друштвено-политички услови у земљи, потреба да се учврсти комунистичка власт, затим ако не придобију они „колебљиви“ грађани онда бар они резервисани, не подстакну грађанске снаге на исказивање непријатељства и посебно међу њима оне које су биле верски оријентисане и сл. С друге стране, идеолошки став који су комунисти имали према религији и религијским обредима тражио је њихово избацивање из свакодневног живота. У сваком случају, као и за све остале појаве у држави и друштву, за први период карактеристично је мешање старих и нових празника; можда је боље рећи да су поједини, пре свега верски празници губили неке своје одлике, а добијали друге, у складу са потребама и вредностима које је нова југословенска власт желела да афирмише и промовише.

Према једном извору, број верских празника до 1947. године сведен је на најмању меру, па је тако празнован један дан за Ускрс, један дан за Божић, док су за Светог Саву школе радиле.¹⁵ Међутим, непосредно после ослобођења када су празници поново почели да се славе у миру, југословенска власт, како је то изгледало оним оптимистичнијим грађанима, није имала намеру да било шта ту мења. Чак је на Бадњи дан 1945. године главни човек револуције, маршал Тито дочекао војску која је, према српској традицији, носила бадњак. Бадњак је војска унела и у Ниш.¹⁶

У прослави Светог Саве 1945. године, као школске прославе која је у складу с директивом ЦК КПЈ требало да се слави у свим ослобођеним крајевима, може се видети двоструки однос према карактеру тог празника. Наиме, Повереништво АСНОС-а је већ 1. јануара 1945. године проследило упутство по коме је требало одвојити школску прославу од верског обреда који се за њу као славу везивао. За разлику од школске прославе која је требало да се одржи у школским и другим погодим просторима, верски обред са сечењем колача, домаћином славе, наставницима и ученицима који су желели да присуствују, могао је да се прослави у цркви. Наравно,

---

к-2, Забелешка о прослави 1. маја 1947. године; *Исто*, VIII, II-(1-b-51), к-2, Упутство Агит-пропа ЦК КПЈ – Управи за агитацију и пропаганду ЦК КП република о плану прославе 1. маја у Београду 1948. године, бр. 7031, 8. март 1948, *Исто*, VIII, II-(1-b-58), к-2, Информације Управе за пропаганду и агитацију ЦК КПЈ – Свим управама пропаганде и агитације при ЦК република, бр. 2291, 28. март 1949.

¹⁵ АС, ЦК СКС, Извештаји, планови рада, к-1, Извештај ЦК КПС за 1947. годину.

¹⁶ V. Dedijer, *Novi prilozi za biografiju Josipa Broza Tita*, III, Beograd, 1984, str. 139; Радмила Радић, *Држава и верске заједнице 1945–1970*, I, Београд, 2002, стр. 226.

у случају школске прославе указивало се, пре свега, на просветитељске и културне аспекте рада светог Саве, а мање на оне верске. Томе је требало да послужи и препорука да програм с песмама, рецитацијама и другим активностима носи садржаје „из наше народноослободилачке борбе и уопште борбе нашег народа за слободу“.¹⁷ Поред школа и Универзитета, празник је прослављен и у Народној скупштини. Прослави је присуствовао и маршал Тито, заједно са представницима народне власти и војске. У јавности се истицало да се на тај начин празник слави „по први пут у историји“.¹⁸

Питање верских празника није могло да се уреди ни брзо а ни лако, иако су поједина повереништва тражила од Министарског савета да то питање реши доношењем једног законског акта. Заправо, радници и поједине установе су сматрали да не треба да раде у поједине празничне дане, због чега је трпео посао. Министарски савет је септембра 1945. године стајао на становишту да „још није врејеме да се издаје нови закон или било каква начелна одредба о празницима“, пошто још нису били уређени односи између државе и појединих верских заједница. Због тога је појединим министарствима остављена могућност да сама о томе доносе одлуке.¹⁹ Тако је Министарство просвете Србије 18. децембра 1945. године одлучило да се у школама празнује Божић, па је предвидело и број дана за прославу, у складу са тим да ли у школама преовлађују ученици који се руководе једним верским календаром или са више њих.²⁰ За разлику од ранијих одлука које су се бавиле појединачно сваким празником, крајем 1946. године по први пут је донесена одлука која је обавезивала школе на празновање до тада проглашених државних празника, али и извесног броја верских празника. Она је уносила више јасноће у однос власти према верским осећањима ученика. У државне празнике убројани су 1. мај, 9. мај, 29. новембар, а у остале празнике, на нивоу републике, Нова година, Дан Ћирила и Методија, и један дан између 20. и 30. јуна, 7. јули. За школске празнике православца и католика проглашени су Бадњи дан, два дана Божића, Богојављење, Велики петак, Велика субота, први и други дан Ускрса, први и други дан Духова и Спасовдан, а осим тога, за православце, дан Св. Саве, Ђурђевдан и дан крсне славе, а за католике Тјелово и Сви свети. За муслимане су одређена три дана Рамазанског бајрама, три дана Курбан бајрама и један дан

¹⁷ АС, Универзитет у Београду, Комисија за обнову Универзитета, к-1, Повереништво АСНОС-а – Комисији за обнову Универзитета, бр. 57, 1. јануар 1945; Р. Радић, *н. д.*, стр. 227.

¹⁸ *Политика*, 28. јануар 1945, стр. 3; Р. Радић, *н. д.*, стр. 227.

¹⁹ АС, МП НРС, к-158, Распис МП НРС – Одељењу за науку уметност и културу, бр. 4510, 17. септембар 1945.

²⁰ Према тој одлуци предвиђено је да се Божић празнује шест дана за школе у којима важи један верски календар, а за оне у којој се ученици руководе са различитим верским календарима да мањина ученика празнује четири дана, а већина шест (АС, МП НРС, к-159, Распис МП НРС – Одељењу за науку и културу, бр. 12588, 18. децембар 1946).

Мелвуда, а за Јевреје дан Пасхе, два дана Рош Хошана и дан Јом Кипура.²¹ Међутим, и ова одлука односила се само на школску 1946/47. а већ крајем 1948. године смањен је број верских празника које су ученици могли празновати. Тако је за православне ученике остао један дан Божића и један дан крсне славе. Слично је и код осталих вероисповести.²²

Без обзира који су празници и прославе у питању, да ли они везани за стварање државе или они из совјетске револуционарне традиције, или пак националне револуционарне и народноослободилачке традиције, требало је да они буду мост преко кога ће сви становници југословенске државе осетити припадност новој држави. Стога се појављују и као нови симболи колективне идентификације. У исто време, они су задовољавали потребу револуционарног покрета за стварањем сопствене традиције и требало је да помогну усвајању нових социјалистичких вредности. С друге стране, празници и прославе су на специфичан начин исказивали и промењени положај припадника грађанства у новој послератној стварности, на чије креирање нису могли да утичу.

---

²¹ АС, МП НРС, к-146, Распис МП НРС – Одељењу за науку, уметност и културу, бр. 6423, 18. децембар 1946.

²² За католике оправдано је било изостајање на дан 25. децембар и 1. новембар, за ученике муслиманске вероисповести један дан Рамазанског бајрама и један дан Курбан бајрама. Јевреји су у овој одлуци изостали (АС, МП НРС, к-61, Распис МП НРС – Свим повереништвима за просвету и културу ГНО-СНО-ИОНО-ГИО НС АПВ-АКМО, бр. 78585, 28. децембар 1948).

Summary

Creating a New Tradition: Holidays and Festivities in Serbia 1944–1950

Key words: *Serbia, Social transformation, Tradition, Festivities, holidays*

The paper depicts the dissolution of the old bourgeois tradition and the process of creation of a new, socialist tradition, exemplified through public holidays and festivities. The change of the old bourgeois holiday and ritual tradition and the creation of the new went on gradually, in accordance with the building up of the new Yugoslav state and society. The revolutionary power relied in establishing the new system of holidays and festivities on mass political festivities of the revolutionary tradition. One part of it was connected with the Soviet Union, whereas the other part had to do with the national revolutionary tradition. Particular kind of reference in creation of the new holiday and ritual tradition had to do with the events, persons and dates from the „People’s Liberation Struggle“. Whereas there were no major problems with introduction of these holidays, those which had religious or semi-religious character caused much more trouble. The authorities were more circumspect when ousting such holidays so as not to hurt the religious feelings of the people. For that reason, ousting of religious holidays from public life of the society was marked by discretion and gradualism. The general socio-political conditions in the country called for this, as well as the need of the communists to fortify their power, the need to win over at least the „reserved“ citizens (if not the „vacillating“ ones too), to avoid stirring the bourgeois forces into showing animosity, particularly those among them who had been religiously inclined. On the other hand, the ideological attitude of the communists toward religion and religious rituals demanded their ouster from everyday life.

Holidays and festivities were the means for the new authorities to express their identity, secure social cohesion but also to outline the creation of new social relations. At the same time, their establishment marked the ousting, transformation, change or different evaluation of the holidays and festivities whose symbolism was important for the identity of the old bourgeois society and the identity of the Serbian people. Through them, the changed social position of the bourgeoisie was reflected, but also some of the points on which it relied in its social and national self definition.